

AVSTROSLOVENISTIČNA PESTROST PEDAGOŠKEGA IZZIVA

Kasilda Bedenk

Geisteswissenschaftliche Fakultät, Gradec

Tatjana Vučajnk

Filozofska fakulteta, Ljubljana; Geisteswissenschaftliche Fakultät, Gradec

UDK 811.163.6'243:378.147(436)

Pri svojem pedagoškem delu se učitelji slovenščine na tujih univerzah pogosto srečujejo z zelo heterogenimi skupinami študentov. Pri študiju slovenščine na Univerzi Karla in Franca v Gradcu ta heterogenost izvira predvsem iz raznolike kulturne in/ali jezikovne pripadnosti študentov, kar odločilno vpliva na njihovo stopnjo znanja slovenščine in intenzivnost ali enakomernost napredovanja. Študentom in učiteljem bi bila v pomoč ustrežnejša in bogatejša infrastruktura za poučevanje in učenje slovenščine, ki bi omogočala prilagajanje raznovrstnim skupinam. Njihove potrebe smo ugotavljali tudi s pilotno raziskavo o najpogostejših odstopanjih od jezikovne norme.

študij slovenščine v Gradcu, slovenščina kot drugi/tuji jezik, napake, interference, jezikovna zmožnost

In their teaching work, teachers of Slovene language abroad often meet very heterogeneous groups of students. In the case of Slovene language students at the University of Graz, this heterogeneity derives mostly from their diverse cultural and/or language affiliations, which significantly influences the learning of Slovene as well as the level of progress made. Students and teachers would benefit from a more appropriate and varied infrastructure for teaching and learning Slovene which would facilitate the accommodation of diverse groups. Student needs were also investigated through pilot research on the most common deviations from language norms.

Slovene language at the University of Graz, Slovene Studies, Slovene as a second/foreign language, mistakes, interference, language competence

Uvod

S prispevkom želimo opozoriti na specifičnost posameznih lektoratov slovenščine v tujini, ki delujejo v zelo raznolikih pogojih glede na organiziranost učenja oz. študij slovenščine, sestavo študentov, študijske ali učne programe in zastavljene cilje. Na univerzi Karla in Franca v Gradcu (v nadaljevanju UKF) ni »klasičnega« lektorata, saj učenje slovenščine poteka v obliki univerzitetnega študija na dveh inštitutih: na Inštitutu za slavistiko (v

nadaljevanju IS¹) kot samostojna diplomska in pedagoška smer študija slovenščine kot tuje- ga jezika in na Inštitutu za teoretično in uporabno translatoLOGIJO (v nadaljevanju ITUT²) kot prevajalska ali tolmaška smer, v sklopu katere študenti lahko izberejo slovenščino kot materni,³ prvi ali drugi tuji jezik. Učitelj slovenščine na UKF je torej vpet v celoten študijski proces, kar ima velike prednosti (reden dotok študentov, visoka stopnja pridobljenega znanja, večja motiviranost študentov zaradi

1 Več na <http://www.uni-graz.at/slav/>. (Dostop 29. 9. 2009.)

2 Več na <http://www.uni-graz.at/itat/>. (Dostop 29. 9. 2009.)

3 Inštitut za teoretično in uporabno translatoLOGIJO na UKF je edini, ki v tujini omogoča izbiro slovenščine kot materinščine.

pridobitve naziva itn.), hkrati pa zahteva do- sledno izpolnjevanje in doseganje ciljev, ki jih določajo študijski programi. Zaradi slednjega pa ima precej omejene možnosti pri obliko- vanju skupin, prilagajanju študijskih vsebin in doseganju učnih ciljev.

Študij slovenščine na UKF je zaradi majh- nosti⁴ jezika racionaliziran tako, da so neka- teri predmeti in vsebine skupni za oba inštitu- ta. To pomeni, da so študenti obeh sloveni- stičnih študijskih smeri pri nekaterih predme- tih (predvsem pri jezikovnih vajah) združeni v eni skupini, kar še zvečuje njihovo pestrost. Jedrni in temeljni del študija na obeh inštitu- tih je jezikovno izobraževanje (t. i. jezikovne ali lektorske vaje), ki poteka različno dolgo: na ITUT le tri semestre (uvodni zimski seme- ster namreč ni vključen v študij, ker študija slovenščine ni več mogoče vpisati brez pred- znanja, zato morajo študenti najprej pridobiti osnovno jezikovno znanje), pričakovana raven jezikovnega znanja po drugem letniku (po skupaj 420 kontaktnih urah učenja) je C1 po Skupnem evropskem jezikovnem okviru ali SEJO,⁵ na IS potekajo jezikovne vaje sedem semestrov (skupaj z uvodnim semestrom pred- stavlja to 504 kontaktne ure), raven jezikovne- ga znanja C1 pa se pričakuje šele po četrtem letniku študija. Tudi če primerjamo študijske programe obeh inštitutov, lahko ugotovimo bistvene razlike v pričakovanih ključnih kom- petencah. Študenti, ki vpišejo bakalavreat iz medkulturnega sporazumevanja (Transkultu- relle Kommunikation) na ITUT, naj bi po treh letih študija znali »kulturno občuteno, funkcij- sko in mediju primerno pripraviti večjezikov- no informacijsko gradivo za različne ciljne skupine ter jezikovno in kulturno specifično

svetovati pri mednarodnih stikih.« Študijski program bakalavrea iz slovenščine na IS pa ima nekoliko splošnejše opisane cilje: študent naj bi bil ob koncu študija zmožen »svoj ciljni jezik kompetentno uporabljati v različnih je- zikovnih receptivnih in produktivnih dejavnos- tih ter v kar se da širokem spektru situacij /.../, ga samostojno in ciljno nadgraditi, pri tem pa upoštevati sodoben jezikovni razvoj.«⁶ Podobne razlike so na magistrski ravni študija.

Pri poučevanju slovenščine na UKF morajo učitelji upoštevati zelo različne zahteve, dodat- na oteževalna okoliščina pa je heterogenost skupin, saj študenti prihajajo iz različnih jezi- kovnih okolij, imajo različne prve (J1)⁷ in dru- ge jezike (J2 - kot jezike okolja ali izobraže- vanja), zelo raznoliko sociokulturno vedenje o slovenskem kulturnem prostoru in neenako- merno napredujejo pri učenju slovenščine. Za doseganje zastavljenih študijskih ciljev, bistve- nega napredka v znanju slovenščine pri študen- tih, ki že imajo določeno predznanje sloven- ščine, in približno enako visoke ravni znanja jezika ob koncu študija pri vseh študentih po- trebuje učitelj slovenščine v danih razmerah ši- roko, specifično didaktično znanje in usposob- ljenost ter ustrezna dodatna in mnogovrstna učna gradiva, ki bi jih lahko uporabil po potre- bi. Da bi se lahko uresničil ta cilj, smo na pod- lagi svojih izkušenj opredelili posamezne skupi- ne študentov glede na J1, J2 in druge dejavnike ter s pilotno raziskavo ugotovili najpogostejša odstopanja od jezikovne norme (v nadaljevanju napake) pri posameznih skupinah. Napake smo nato razvrstili v tri skupine: napake, ki so skupne vsem študentom, napake, ki jih delajo samo nekatere skupine študentov, ter napake, ki so specifične za posamezno skupino.

4 Študijski jeziki na UKF so uvrščeni med majhne in velike po številu vpisanih študentov in ne po številu go- vorcev. Tako sodijo k majhnim jezikom npr. tudi arabščina, turščina, bošnjaščina/hrvaščina/srbščina in mad- žarščina.

5 http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Downloads/CEF/LanguageSelfAssessmentGrid.csp?loc=sl_SI. (Dostop 30. 9. 2009.)

6 http://www.uni-graz.at/slww4www/slww4www_studium/slww4www_studienplaene.htm. (Dostop 29. 9. 2009.)

7 Opredelitev prvega (J1) in drugega jezika (J2) glej Pirih Svetina 2005: 8-12.

Skupine študentov

Skupine študentov posameznih letnikov pri jezikovnih vajah iz slovenščine so sestavljene iz govorcev nemščine kot J1 (Avstrijci brez slovanskih korenin), nemščine in/ali slovenščine kot J1 (koroški Slovenci), bošnjaščine, hrvaščine ali srbščine kot J1 (študenti iz Hrvaške, BiH ali Srbije) ter govorcev slovenščine kot J1 v tujini s tujim izobraževalnim jezikom (otroci slovenskih staršev, ki krajše ali daljše obdobje preživijo v tujini).⁸ Pri študiju prevajalstva in tolmačenja na ITUT k pestrosti prispevajo še študenti iz Slovenije kot materni govorniki slovenščine, ki predstavljajo tudi največjo skupino študentov glede na jezikovno pripadnost. Pri prevajalskih vajah so od tretjega letnika študija naprej sicer združeni z vsemi drugimi študenti v eno skupino, pri jezikovnih vajah pa imajo samostojno skupino in ne obiskujejo predmetov na slavistiki, zato jih nismo vključili v svojo pilotno raziskavo.

- Prva in največja skupina študentov, ki vpišejo slovenščino kot tuji jezik, prihaja iz avstrijske Koroške (v nadaljevanju prva skupina). To so pogosto pripadniki slovenske manjšine s slovenščino kot J1, včasih samo na pogovorni ali narečni ravni, in nemščino kot J2, katerih izobraževalni jezik je lahko nemščina in/ali slovenščina. Vsi ne obvladajo enakovredno obeh jezikov, pri marsikom lahko govorimo o diglosiji. Imajo dobre receptivne zmožnosti (tako slušne kot bralne), pri produktivnih pa imajo nekaj težav s slogom in pravopisom pri pisnem izražanju ter s pravočretnostjo pri govorjenju. Povečuje se tudi število Korošcev, ki slovenščine v družini ne uporabljajo več ali jo uporabljajo samo deloma, pa se zanj odločijo zaradi boljših poklicnih možnosti.

- Druga skupina so študenti iz Hrvaške ter Bosne in Hercegovine, ki zadnja leta vse številnejše prihajajo študirat v Gradec. Njihov

J1 je bodisi hrvaščina ali bošnjaščina, J2 in izobraževalni jezik med študijem pa nemščina. Na začetku študija zelo hitro dosežejo visoko receptivno zmožnost v slovenščini, kar je za njih morda zavajajoče in pričakujejo enako hiter napredek tudi pri produktivni zmožnosti. Tem študentom povzroča največ težav negativen jezikovni prenos zaradi sorodnosti jezikov, dodatne težave pa jim povzroča tudi vpliv nemščine.

- Tretja skupina so študenti iz drugih avstrijskih dežel, predvsem iz avstrijske Štajerske, ki začnejo študij slovenščine kot tujega jezika brez predznanja. Njihov J1 in izobraževalni jezik je nemščina, običajno že dobro obvladajo več tujih jezikov. Večina se študija loti sistematično in intenzivno, zato hitro in enakomerno napredujejo pri vseh jezikovnih zmožnostih. Težave jim povzročajo predvsem izgovarjava in tiste strukture, ki so tipično slovanske (glagolski vid, besedni red, raba rodilnika itn). V tretjem letu študija so že sposobni slediti predavanjem v slovenščini in prevajati manj zahtevna besedila v slovenščino.

- Četrta, zadnja skupina so otroci iz slovenskih družin, ki so iz različnih vzrokov dlje časa živeli v nemško govoreči tujini in tam opravili pretežni del ali celotno izobraževanje na primarni in sekundarni stopnji. Pri tem so nekateri večkrat menjali kraj bivanja in šolanja ter se morebiti za kakšno leto vmes tudi vrnili v Slovenijo, zaradi česar nimajo niti dobrega znanja nemščine. Njihov J1 je sicer slovenščina (v tujini), ki pa ni tudi izobraževalni jezik, zato obvladajo predvsem pogovorno in/ali narečno raven jezika. Imajo velike težave pri pisnem sporazumevanju in izredno slabo poznajo slovenski sociokulturni prostor ter njegovo geografijo, zgodovino, književnost itn. Pri tej skupini je največji razkorak med govorno in pisno produktivno zmožnostjo.

⁸ Poudariti velja, da je na UKF pri študiju slovenščine pri vsakem predmetu predvidena le ena skupina študentov in je ni mogoče deliti na več skupin.

Pilotna raziskava in ugotovitve

Za učinkovitejše izvajanje pedagoškega procesa ter doseganje visoko zastavljenih ciljev novih (bolonjskih) študijskih programov smo v poletnem semestru 2009 na ITUT in IS izvedli manjšo pilotno raziskavo. Zanimalo nas je predvsem, kakšna je trenutna razvitost določenega dela sporazumevalne zmožnosti naših študentov, in sicer jezikovne oz. slovnične. To smo ugotavljali na podlagi napak, ki jih delajo študenti posameznih skupin, in podobnosti oz. razlik med posameznimi vrstami napak. Napake smo ocenjevali na podlagi norme in pričakovane produkcije domačih govorcev. Ta diagnostična raziskava naj bi pokazala, kaj je tisto, kar dejansko razločuje ali povezuje naše skupine študentov. Vanjo smo zajeli sedemnajst študentov slovenščine (nenaključno so vsi ženskega spola, kar predstavlja reprezentativen vzorec feminizirane slovenistike) od prvega do četrtega letnika, in sicer enajst prevajalk in šest slovenistk. Zastopane so vse omenjene skupine študentov, in sicer po štiri iz vsake skupine, le Korošic je bilo pet. Vzorec raziskave je sicer številčno skromen, vendar predstavlja celotno populacijo študentov tako glede na študijsko smer kot spol, letnik in jezikovno pripadnost. Jezikovno znanje študentk smo testirali s posebej za raziskavo pripravljenimi testnimi nalogami. Napisale so prosti sestavek⁹ na temo *Mladi in zabava* (150–200 besed) in prevedle¹⁰ časopisni članek *Frau Fröhlich aus dem Schwabenland* (244 besed) iz nemščine v slovenščino. Z njimi smo opravili tudi pogovor o njihovem študiju, ki smo ga posneli. Analiza pogovorov zaradi nujnega sodelovanja fonetika še ni dokončana, zato je nismo vključili v ta prispevek in jo nameravamo objaviti v enem od naslednjih.

Predstavitev jezikovnih napak po posameznih skupinah

Prva skupina

Pri tej skupini študentov se pojavljajo napake pri rabi glagolskega vida, in sicer zamenjava dovršnika z nedovršnikom (a1) in obrnjenost (a2). Tvorba in raba glagolskega vida v slovenščini je trd oreh za vse govorce nemščine kot J1, ker nemški jezik te glagolske kategorije ne pozna; težave z njim imajo tudi mlajše generacije koroških Slovencev.¹¹ Pogosta napaka je nadomeščanje nemškega trpnika dogajanja (z werden) z rabo trpnega povratnega glagola v slovenščini (a3). Težave povzročajo tudi sklonske oblike samostalnika, predvsem raba rod. ed. in mn. (a4), tvorba mest. in orod. mn. (a5, a6) ter druga ženska sklanjatev (a7). Pri roditelju gre predvsem za rabo količinskega roditelnika in zanikanega predmeta v roditelju, pri mestniku in orodniku pa za sklona, ki jih nemška sklanjatev nima. Pri zaimkih ta skupina pogosto uporablja t. i. poudarjalni osebni zaimek (a8), težave jim povzroča tudi raba povratno svojilnega zaimka (a9), pri oziralnih zaimkih pogosteje uporabljajo obliko *kateri*, ko bi bila primernejša oblika *ki* (a10).

- (a1) *Opoldanski odmor sta ženski koristili za čiščenje najdbe. (M¹²)*
- (a2) *Maria Malina /.../ se še dobro **spomni** 9. septembra 2008 /I/*
- (a3) *In kje **naj bi se iskal** smisel življenja? (N)*
< Wo soll der Sinn des Lebens gesucht werden?
- (a4) *Velikokrat tudi ni težko rešiti **probleme** /.../ (N)*
- (a5) *Te stvari pa niso tako enostavne, da bi se našle za **prvem koticu**. (N)*

9 Prosti sestavek kot oblika nevodene jezikovne produkcije odraža celovito jezikovno znanje na ravni pisnega izražanja.

10 Za prevod smo se odločili, ker se v njem pojavlja več napak zaradi jezikovnega prenosa. Nismo pa ga obravnavali s prevajalskega stališča, ker vse študentke ne študirajo prevajalstva.

11 Z napakami slovenskih gimnazijcev na celovski gimnaziji se je v svojem diplomskem delu podrobneje ukvarjala Suzanne Weitlaner.

12 Sodelovanje študentov v pilotni raziskavi je bilo anonimno, zato so ob primerih navedene šifre študentov.

- (a6) /.../ telo iz slonovine brez glave in nog,
ampak z **jasnem sramnem kotičkom** /.../
(N)
- (a7) *Že pravi živalski vrt umetniških predmetov
v obliki **žival** /I/*
- (a8) *Ko sem **jaz** bila majhna /.../. (M)*
- (a9) *Poklicala je **njeno** izkušeno kolegico
Malino. (M)*
- (a10) *Nobena od znanih ženskih podob, **katere**
so do zdaj našli /.../. (C)*

Na skladenjski ravni povzročata največ preglavic vezava samostalnika in glagola (a11, a12) ter raba nedoločnika s predlogom *za* (a13).

- (a11) /.../ da mladina /.../ nima več **spoštovanja**
pred starejšimi (M) < vor jmdm. Achtung
haben)
- (a12) /.../ se dobro **spominja** na 9. september
(M) < sich erinnern an
- (a13) *Pridejo razni problemi in težave na dan,
kateri niso tako lahko **za rešiti**. (N) < die
nicht so leicht zu lösen sind*

Pri pravopisu imajo težave z vejico v skladenjski rabi (a14), pri zapisu soglasniških sklopov *lj* in *nj* ter nezvenečega *s* in zvenečega *z*, kar je vpliv pogovornega jezika (a15, a16) in nemškega načina zapisovanja zvenečega *z* (a17).

- (a14) /.../ ampak to je tudi stvar ki je odvisna od
samozavesti mladince (N)
- (a15) /.../ se **najboj** rešijo (N)
- (a16) *Ker ta objekt /.../ je še **mankal**. (N)*
- (a17) /.../ in nastala je oblika **Torsoja** (K)

Pogoste so tudi »novotvorbe«, predvsem pri glagolskih oblikah (a18) in prislovnih izpeljankah (a19). Besedotvorje je namreč precej zane-marjeno področje v učbenikih za učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika, zato bo treba temu v prihodnje posvetiti več pozornosti.

- (a18) *Čeprav sem šele 20 let, sem že **ugotivala**, ko
sem /.../ (M)*
- (a19) *Meni se zdi to **pretiravano**. (M)*

Druga skupina

Pri oblikoslovnih napakah v analiziranem korpusu izstopajo raba zaimka, in sicer samostalniškega nedoločnega namesto samostalniškega poljubnostnega (b1), samostalniškega oziralnega (b2) in kazalnega (b3). Pogosta je tudi neustrezna raba naklonskega glagola moči (b4). Pri sklonskih oblikah se je največ težav pokazalo pri orodniku (b5) in mestniku množine (b6) ženskega spola, tožilniku ednine (b7) ženskega spola in količinskem roditeljskem (b8). Pri pridevniku pa so težave z rabo določne oblike namesto nedoločne (b9).

- (b1) *Med mladimi je vedno dobra zabava ko pa
to manjka si radi nekaj **vzamejo** ali spijejo.
(A)*
- (b2) /.../ in bi verjetno bilo manj prometnih
nesrečah in vsega **kaj** gre s tim. (E)
- (b3) **Tisto** ni res, da se ni mogoče zabavati brez
alkohola /.../ (A)
- (b4) *Jaz mislim, da se tudi brez alkohola **more**
dobro zabavati. (A)*
- (b5) /.../ obrnila ga je med **prstmi** in /.../ (B)
- (b6) *Doslej je v **Švabskim jamama** /.../ (D)*
- (b7) /.../ da bi očistila tu **najdbu**. (D)
- (b8) *Prepoznajo pet **prst** /.../ (A)*
- (b9) *Raje sam doma in pogledam **kakšni** dober
film /.../ (D)*

Na skladenjski ravni se pogosto pojavlja neobičajen besedni red (b10).

- (b10) /.../ ko začnejo mladi piti, zagotovo bodo
tudi pili, ko bodo starejši /.../ (E)

Najpogostejša pravopisna napaka je opuščanje vejice pred veznikom v večstavčni povedi (b11), pri zapisu besed pa se pojavljata izpadanje soglasnikov v soglasniškem sklopu (b12) in vokalizacija (b13).

- (b11) *Menim da bi se ljudje bolje zabavali brez
alkohola. (E)*
- (b12) *Ja, **žalotsno** je, ampak /.../ (D)*
- (b13) *Kaj je vse **naredijo**, ko je bil na zabavi. (B)*

Tudi ta skupina ima težave pri tvorjenju besed, npr. vrstnega pridevnika (b14).

(b14) *Par apnenastih drobcev /.../ (A)*

Tretja skupina

Najpogostejša oblikoslovna napaka je neustrezna sklonska oblika samostalnika, pridevnika, števnik in zaimka v skoraj vseh sklopih, največkrat pri količinskem rodilniku (c1). Precej pogosta napaka je tudi neujemanje v spolu in/ali številu (c2). Nekaj težav imajo študenti s stopnjevanjem pridevnika (c3), precej več pa z ustreznim rabo in obliko različnih zaimkov (c4). Pogosto uporabljajo tudi poudarjalni osebni zaimek (c5), neustrezno obliko prislova (c6), glagolskega vida (c7) in glagola ob količinskem rodilniku (c8) ter glagolskega časa (c9). Zanimivo je, da ta skupina v primerjavi s prvo zelo redko uporablja slovenski trpnik s *se* kot tudi oziralni zaimek *kateri*, pogostejše pa so napake pri sklanjanju. Slednje so pogoste tudi pri četrti skupini.

(c1) *Mi smo šli v park in smo pili nekaj sok in to je bilo. (L)*

(c2) *In zdaj prva podoba v obliki ženske! Pa kakšnega! (L)*

(c3) */.../ ti boš videl zelo mlajši ljudi, in samo oni, pijejo zelo močni pijači (L)*

(c4) *Ker tisti objekt, ki je /.../ prišel na dan, je še manjkal. (R)*

(c5) */.../ če ti ne piješ alkohola ti nimaš možnost, da ljudi tebi sprejema /.../ (L)*

(c6) *Že obstaja zakon, da je prepovedan popiti alkohol /.../ (H)*

(c7) *Že ob ponedeljkih mi pove, da konec tedna se bo opil. Jaz mislim, da to samo naredi, ker njegovi drugi prijatelji to tudi naredijo. (H)*

(c8) *V kvadratu s številko 30 so še ležali nekaj kameni. (R)*

(c9) *Čutijo se izključeni in se bojijo ker mislijo da ne bodo več imeli prijateljev, če ne tudi pijejo. (R)*

Ponavljajoče so težave z besednim vrstnim redom, predvsem v naslonskem nizu (c10). Neredko prenašajo skladijske fraze iz nemščine (c11), nekaj težav pa je tudi z vezavo samostalnika (c12), a manj kot pri prvi in četrti skupini.

(c10) *Ampak je možno se zabavati na drugačne načine. (J)*

(c11) *Zato ni zelo težko za mene veseliti se brez alkohola. (R) < Für mich ist es nicht schwer.*

(c12) *Jaz sem imela prvi dotik do alkohola ko sem začela študirati (L) < Kontakt zum Alkohol.*

Na pravopisni ravni so težave podobne kot pri prvi in četrti skupini (zapisovanje predloga s/z in skladijska raba vejice), a manj pogoste.

Tudi pri tej skupini se je pokazalo, da bi bilo treba besedotvorje temeljiteje obdelati. Primeri so včasih kar zabavni, zato jih navajamo več (c13, c14, c15).

(c13) *Opoldanski odmor sta izrabili za čistanje najdbe. (R)*

(c14) */.../ in spoznala ročno oblikovajočen obok /.../ (J)*

(c15) *V sedimentu sta najtili drug odlomek /.../ (J)*

Četrta skupina

Ugotovili smo vpliv izobraževalnega jezika zlasti na rabo naklonskega glagola moči (d1), neupoštevanje rabe količinskega rodilnika (d2), rabo predlogov (d3) in oziralnega zaimka (d4). Na rabo namenilnika ob naklonskem glagolu (d5) in neustreznih glagolskih oblik (d6) pa vpliva pogovorni jezik.

(d1) *Pri teh letih namreč mislijo vsi, da se morejo obnašati kot /.../ (G) < dass sie sich benehmen können*

(d2) *Seveda obstajajo veliko različni načini zabave. (F) < Natürlich bestehen viele andere Arten der Unterhaltung.*

- (d3) *Kljub vseh slabih novic, ki jih tako pogosto beremo v časopisu ali čujemo v televiziji /.../ (O) < trotz aller schlechten Neuigkeiten /.../*
- (d4) *Seveda, kdo se ga prevečkrat napije, to ni /.../ (F) < Natürlich, wer sich öfter betrinkt*
- (d5) *Meni se zdi, da mora vsak delat kot ve. (F)*
- (d6) */.../ se dobro spomne 9. septembra /.../ (F)*

Vpliv pogovornega jezika je najmočnejši na skladenjski (d7) ravni, npr. na napačno stavo poudarjalnih členkov (d8). Na neustrezno vezavo glagola (d9) in neprimeren skladenjski vzorec pa tudi tu vpliva nemščina (d10).

- (d7) *Najbolj se zabavam, če lahko nekje plešem. To pa itak ne deluje več tako dobro, če si pijan. (P)*
- (d8) */.../ in tudi alkohol le uživam v mejah. (O)*
- (d9) *Malina je gledala na svežo najdeno umazano stvar /.../ (P) < Malina schaute auf das /.../*
- (d10) */.../ vedno bolj ko sem starejša, vedno manj pijem alkohol. (G) < Je älter ich bin, desto weniger trinke ich Alkohol.*

Pravopisne napake so posledica vpliva nemščine in/ali govornega jezika ter so podobne kot pri prvi in tretji skupini.

Tudi govorniki slovenščine kot J1 iz tujine imajo težave s tvorjenjem besed (d11, d12).

- (d11) */.../ prostovolnica iz Zuericha /.../ (F)*
- (d12) */.../ na univerziteti /.../ (G)*

Pokazalo se je, da so nekatere napake res skupne vsem skupinam; to so skladenjska raba vejice, količinski rodilnik in napake pri tvorbi izpeljank. Posamezne skupine imajo npr. skupne težave pri:

- rabi naklonskega glagola moči (druga in četrta skupina);
- rabi oziralnega zaimka *ki/kateri*, zapisovanju soglasniških sklopov *lj, nj* in z vezavo glagola (prva in četrta skupina);
- ustrezni rabi glagolskega vida, poudar-

jalnega osebnega in povratno svojilnega zaimka ter z vezavo samostalnika (prva in tretja skupina);

- rabi samostalniškega oziralnega in kazalnega zaimka (druga in tretja skupina).

Zaključek

Zanimanje za slovenščino se na lektoratih po svetu širi tako količinsko kot kakovostno (učenje slovenščine na različnih ravneh, vse več na univerzitetni ravni), zato potrebujejo učitelji slovenščine kot drugega/tujega jezika in njihovi študenti enako infrastrukturo, kot jo imajo drugi jeziki. Navajamo nekaj predlogov:

1) Klasične učbenike, ki so nastali predvsem za potrebe poučevanja tujcev v Sloveniji, lahko na lektoratih, kjer poteka tudi študij slovenščine, uporabljamo le za razvoj praktično-sporazumevalne jezikovne zmožnosti na začetnih stopnjah učenja (prvi in drugi letnik študija). Vendar bi jih bilo treba tudi v ta namen modularno dopolniti s korekcijskimi vajami za različne govorce (s slovanskim, germanskim, romanskim ... J1). Nujna je tudi dopolnitev učbenikov z osnovami fonetike in fonetičnimi vajami za posamezne govorce. Za višje letnike pa bi potrebovali študijska gradiva za besedotvorje, skladnjo, stilistiko, frazeologijo in besediloslovje.

2) Študenti pogrešajo sistematično in didaktizirano slovnico z vajami za utrjevanje in samoučenje. Lahko bi dodelali obstoječe priročnike.

3) Za vse stopnje učenja slovenščine bi bilo treba pripraviti poenostavljena in/ali skrajšana literarna besedila, ki jih študenti zelo pogrešajo, saj bi z njimi utrdili usvojeno znanje in razširili svoje besedišče ter spoznali slovensko književnost.

4) Na lektoratih v tujini bi potrebovali gradivo za sociokulturne vsebine, lahko kot dodatke k učbenikom ali kot samostojno študijsko gradivo o zgodovini, zemljepisu, gospodarstvu in slovenskem politično-pravnem sistemu.

5) Razmisliti velja o razvoju e-učbenikov in e-gradiv, ki so lažje dostopni in jih je mogoče prilagajati heterogenosti skupin ter njihovim potrebam. Tudi finančni vidik je za študente namreč zelo pomemben.

Literatura in viri

- BALAŽIČ BULC, Tatjana, 2004: Jezikovni prenos pri učenju sorodnih jezikov (na primeru slovenščine in srbohrvaščine). *Jezik in slovstvo* 49/3-4. 77-89.
- HENRICI, Gert, RIEMER, Claudia (ur., 1994): *Einführung in die Didaktik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache mit Videospiele*. Baltmannsweiler: Schneider-Verlag Hohengehren.
- PIRIH SVETINA, Nataša, 2005: *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit.
- ŠTUMBERGER, Saška, 2007: *Slovenščina pri Slovenceh v Nemčiji*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- WEITLANER, Susanne, 2005: *Analyse von slowenischen Fehlersätzen Kärntner Gymnasiasten unter dem Aspekt der deutsch-slowenischen Zweisprachigkeit*. Diplomarbeit. Gradec: Institut für Slawistik.